

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2019-4-172-178>

М. В. Кікалішвілі, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри кримінального права
та кримінології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ Й ТАКТИКИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Стаття присвячена розгляду питання та проблемних аспектів інформаційно-аналітичного забезпечення стратегії й тактики протидії корупційній злочинності.

Автор системно представляє шляхи формування інформаційно-аналітичного забезпечення стратегії й тактики протидії корупційній злочинності, які орієнтовано на запровадження національної системи державного моніторингу корупції.

У статті зазначається, що до структури діяльності інформаційно-аналітичного характеру має включатися інформаційне забезпечення, інформаційно-аналітична робота, формування баз даних, що охоплюють інформаційний пошук, мету, мотиви, засоби й прийоми їхньої реалізації.

Автором звертається увага на те, що під час функціонування інформаційно-аналітичних систем у роботу включаються значні людські ресурси (осіб зі спеціальними знаннями), а також велика кількість вчених, що володіють відповідними знаннями в необхідних для інформаційно-аналітичної діяльності галузях для створення належного нормативно-правового підґрунтя, що дозволить відповідним базам даних функціонувати ефективно.

У статті розкривається причина надзвичайно важливої ролі інформаційно-аналітичного забезпечення стратегії й тактики протидії корупційній злочинності у розкритті та попередженні корупційної злочинності в сучасному інформаційному світі. Автор також зауважує, що сучасний стан інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері протидії корупції не відповідає існуючим викликам, що постали перед суспільством.

Як підсумок визначено, що необхідність гнучко реагувати на зміни в оперативній обстановці зумовлюють потребу перегляду системи інформаційно-аналітичного забезпечення державної безпеки в сфері корупційної злочинності.

Ключові слова: корупція, корупційні злочини, корупційна злочинність, інформаційно-аналітичне забезпечення.

M. V. Kikalishvili. Information and analytical support of anti-corruption crime strategies and tactics

The article is devoted to the consideration of the issue and problematic aspects of information and analytical support of the strategy and tactics of combating corruption criminality.

The author systematically presents the ways of creating information and analytical support for the anti-corruption crime strategy and tactics, which are focused on the introduction of a national system of state corruption monitoring.

It is noted in the article that the structure of the information-analytical activity should include information support, information-analytical work, the formation of databases that cover the information search, purpose, motives, means and methods of their implementation.

The author draws attention to the fact that during the functioning of information and analytical systems significant human resources are involved, as well as a large number of scientists with relevant knowledge in the industries necessary for information and analytical activities to create an appropriate regulatory framework that will allow the relevant databases to function effectively.

The article reveals the reason for the crucial role of information and analytical support of the strategy and tactics of combating corruption criminality in the disclosure and prevention of corruption criminality in the

© М. В. Кікалішвілі, 2019

modern information world. The author also notes that the current state of information and analytical support in the field of combating corruption does not correspond to the existing challenges that society faces.

As a result, it is determined that the need to respond flexibly to changes in the operational environment necessitates a review of the system of information and analytical support for state security in the field of corruption criminality.

Key words: corruption, corruption crimes, corruption criminality, information and analytical support.

Постановка проблеми. Україна постала перед значною кількістю перепон, які відділяють її від сучасного демократичного простору, але вбачаючи, цивілізаційний вибір української нації, остання обрала шлях європейської інтеграції, який символізує демократичність, цивілізованість та правову державність. Не зважаючи на здійснений вибір, перед нашим суспільством та державою все ще гостро стоїть ряд питань, які потребують вирішення, одним із них є питання запобігання та протидії корупційній злочинності. Вказана тематика актуалізується також і в умовах стрімкого зростання рівня корупції як в межах нашої держави, так і на теренах всього світу.

Інформація в сучасному світі відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки суспільство фактично складається з різних інформацій, а володіння нею в окремих випадках може впливати на різноманітні процеси як локального, так і загальнодержавного значення. Інформація та володіння нею є серйозними чинниками в системі протидії та запобігання злочинності, оскільки їх наявність та достовірність прямо пов'язана із досягненням позитивного результату. В умовах глобального інформування постає і необхідність здійснення аналітичних операцій, оскільки інформація може бути надана не достовірна або не об'єктивна, і саме через це вона потребує співставлення з іншими фактами, іншими джерелами тощо.

Стає очевидним, що питання інформаційно-аналітичного забезпечення в рамках протидії корупції набуває все більшої актуальності для нашої держави. Аби дієво протидіяти явищу корупції, необхідно повністю вивчити зазначений феномен. Аби мати повноцінне уявлення про таке явище, як корупційна злочинність, не останнє місце займає задача дослідження інформаційно-аналітичного забезпечення стратегії та тактики протидії корупційній злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним питанням інформаційно-аналітичної діяльності в сфері державного управління в цілому та впровадженню заходів антикорупційної реформи зокрема присвячено численні монографії, публікації, певні аспекти було обговорено на науково-практичних конференціях. Базові наукові дослідження в межах цього напрямку здійснюються вітчизняними вченими В.Б. Авер'яновим, О.М. Бандуркою, А.В. Волошиною, І.П. Голосніченком, Н.О. Гуроровою, Р.А. Калюжним, С.В. Ківаловим, Н.Р. Нижник, В.В. Цветковим, В.О. Шамраєм, Ю.С. Шемшученком, В.К. Шкарупой тощо. Зважаючи на об'ємно сформульовану фундаментальну базу наукових робіт, слід зауважити, що аспекти теоретико-концептуального й прикладного характеру у побудові, впровадженні та використанні інформаційно-аналітичного забезпечення протидії корупції вимагають подальших досліджень.

Мета статті. За мету статті поставлено дослідження питання інформаційно-аналітичного забезпечення стратегії й тактики протидії корупційної злочинності. Задля її досягнення висунуто наступне завдання: системно представити шляхи формування інформаційно-аналітичного забезпечення стратегії й тактики протидії корупційної злочинності, які орієнтовано на запровадження національної системи державного моніторингу корупції.

Виклад основного матеріалу. Переходячи до безпосереднього розгляду обраної теми, слід згадати думку В. Глушкова, який вважає, що до структури діяльності інформаційно-аналітичного характеру має включатися інформаційне забезпечення, інформаційно-аналітична робота, формування баз даних, які охоплюють інформаційний пошук, мету, мотиви, засоби й прийоми їх реалізації [1].

Деякі вчені вважають діяльність інформаційно-аналітичного типу продуктом тенденцій інтелектуальної, творчої загально-цивілізаційної природи, що здійснюють характеризування розвитку людства, направленою на утворення пріоритетів стійкого цивілізаційного та інформатизаційного розвитку [5].

А. Жалинський та М. Костицький розуміють під інформаційним забезпеченням діяльності правоохоронних органів стосовно злочинного запобігання цілеспрямовану діяльність, що опирається на передумови правового, організаційного, технічного та методичного виду стосовно збирання, обробки, зберігання та формування умов задля застосування інформації, потрібної задля ефективного функціонування системи запобігання злочинам [3, с. 145].

Ряд вчених акцентують значну увагу на необхідності зауваження на тому, що аналітичний складник інформаційно-аналітичної діяльності опирається на методи герменевтичного характеру, які включають тлумачення документів, аналіз наявних концепцій, пропозицій та теорій із використанням інструментарію по формуванню моделювання математичного типу (Mathematical simulation), застосовуючи моделі статичного (аби описати оперативну обстановку) й динамічного характеру (аби описати результати діяльності територіальних органів Національної поліції) [2]. Тобто, це діяльність інформаційно-аналітичного типу (утворення баз даних, забезпечення інформаційної природи, робота інформаційно-аналітичного спрямування), що покликана та основною метою якої є опрацювання даних про злочини, окреслення тенденцій злочинності (за безліччою ознак), винайдення ймовірного місця вчинення злочину, можливість спрогнозувати появу нових видів злочинів та суттєва інформаційна допомога в розкритті вже вчинених.

Завдяки наданій аналітикам можливості опрацювання даних щодо злочинів працівники правоохоронних органів отримують можливість застосовувати готовий продукт оперативно-аналітичного характеру, а не просто первинну інформацію. При цьому вони отримують і такі переваги: продукт конкретно окреслює тенденції злочинності не лише за географічною ознакою, а й у часових рамках; у зв'язку з наданням продуктом можливості мати більше інформації про місця ймовірного вчинення злочинів більше часу й зусиль можна застосувати до попередження їх вчинення; зважаючи на те, що час застосовується продуктивніше, співробітники мають більше можливостей надавати допомогу своїм колегам за потреби [4].

Основними компонентами й засобами здійснення діяльності інформаційно-аналітичного типу є системи інформаційного характеру, зв'язкові системи й системи передачі даних, сучасна інфраструктура інформаційно-телекомунікаційного типу, бази даних легітимної інформації, засоби технічної, програмної, лінгвістичної, правової, організаційної природи.

На думку багатьох вчених, робота інформаційно-аналітичного типу допомагає виявити та пізнати закономірності в рамках досліджень кримінологічної природи (злочинність, порушення громадського порядку, ДТП тощо). В свою чергу О. Негодченко, здійснюючи дослідження методологічних основ діяльності штабів (наразі це підрозділи забезпечення організаційно-аналітичного типу й оперативного реагування [11]) стосовно побудови систем інформаційно-аналітичної природи та систем обліку, планування й контролювання даних, здійснює аналізування цих явищ зі сторони кібернетики (науки, яка вивчає загальні закони отримання, зберігання, передачі й перетворення інформації в межах складних систем управління [6]), аби вирішити завдання побудови оптимальної системи інформаційно-аналітичного характеру [8, с. 31].

Таким чином, можна спостерігати, що це питання є досить багатограним, оскільки під час функціонування інформаційно-аналітичних систем у роботу включаються значні людські ресурси (осіб зі спеціальними знаннями), а також велика кількість вчених, що володіють відповідними знаннями у необхідних для інформаційно-аналітичної діяльності галузях

для створення належного нормативно-правового підґрунтя, що дозволить відповідним базам даних функціонувати ефективно.

Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегії й тактики протидії корупційній злочинності в сучасному інформаційному світі відіграє надзвичайно важливу роль у розкритті та попередженні корупційної злочинності. Результативність інформаційно-аналітичного забезпечення протидії корупції знаходиться в прямій залежності від скоординованості дій щодо встановлення зв'язків, взаємообміну інформацією. Тому побудова його функціональної системи буде неможливою без відповідних заходів організаційного характеру: централізації інформації, визначення головного суб'єкта, який реалізував би її та відповідав за впорядкування інформаційних процесів, упровадження в структуру відповідного органу функціональної моделі інформаційної системи (підсистеми), регламент операцій, що забезпечував би їх узгодженість між собою, послідовність, оптимальність застосування форм і засобів тощо [9, с. 67–68].

На жаль, наразі звітні статистичні показники Національного агентства з питань запобігання корупції оперативне не оприлюднюються. У відкритому доступі представлені лише громадські оцінки та альтернативні звіти щодо розуміння та сприйняття корупції та корупційного досвіду. Відсутні дані щодо результативності впровадження заходів антикорупційної реформи. Як наслідок, все більшого теоретичного та практичного значення набуває інформаційно-аналітичне забезпечення протидії корупції. В.В. Нонік пропонує задля підвищення ефективності діяльності щодо протидії корупційній злочинності розробити та запровадити національну систему державного моніторингу корупції [9, с. 68–70].

Розробка та впровадження національної системи державного моніторингу корупції має бути інструментом державної антикорупційної політики, спрямованим на забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина, на проведення соціальних перетворень та економічний розвиток, на відновлення довіри до державних інститутів, створення позитивного іміджу держави на міжнародній арені. До мети національної системи державного моніторингу корупції можна віднести забезпечення потреб в інформації достовірного й оперативного типу, що постає необхідною аби попередити та/або зменшити негативні наслідки корупційних проявів.

Моніторингова функція покладена на Національне агентство з питань запобігання корупції, тож забезпечення функціонування національної системи державного моніторингу корупції логічно закріпити за цією інституцією. Національним агентством щодо питань запобігання корупції можна визначити центральний виконавчий орган України із особливим статусом, яким забезпечується формування й реалізація антикорупційної політики держави. Воно є відповідальним перед законодавчим органом державної влади України (ВРУ) і підзвітним Уряду України (КМУ).

Національну систему державного моніторингу корупції доцільно розглядати як комплексну систему спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації, що стосується ефективності проведення антикорупційних реформ та заходів антикорупційної стратегії, яка дає оцінку рівню довіри до влади та прогнозує ймовірні ризики корупційного типу, здійснює розробку обґрунтованих рекомендацій задля прийняття рішень державно-управлінського типу, що спрямовані на протидію корупційним проявам. Таким чином, система державного моніторингу корупції є потенційним функціональним елементом діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. Вона допомагає виключити інформаційну аморфність, системно представити показники якості роботи, надати сутнісну інтерпретацію результатів реформ антикорупційного типу [9, с. 69].

До головних структурних складників забезпечення ієрархічності національної системи державного моніторингу корупції належать:

- стратегія гарантування антикорупційної реформи;
- визначення принципів і напрямів антикорупційної політики;
- визначення векторів забезпечення антикорупційної реформи;
- нормативно-правове забезпечення антикорупційної реформи;
- інституалізація рівнів моніторингу;
- розподіл повноважень із контролю та відповідальності;
- ідентифікація внутрішніх та зовнішніх ризиків і загроз;
- методичне забезпечення оцінювання, уніфікація показників і порогових індикаторів;
- регулювання рівня корупційних проявів за результатами моніторингу.

Національну систему державного моніторингу корупції доцільно інтегрувати в роботу відомчих регіональних антикорупційних комісій, регіональних управлінь / відділів з питань запобігання та протидії корупції, які будуть нести відповідальність за координацію діяльності дослідницьких робочих груп у регіонах. У роботі таких груп необхідно задіяти провідних вчених, які проводять дослідження в зазначених галузях знань.

Основні проблеми створення системи моніторингу зумовлені недосконалістю законодавства у сфері протидії корупції; неналежним організаційним забезпеченням на всіх рівнях (відсутністю центрів відповідальності); нерозробленістю уніфікованої системи оцінювання [9, с. 72]. Аналіз існуючих засобів автоматизації показує, що значна кількість джерел інформації залишається ізольованою навіть за наявності розвинутої комп'ютерної мережі. Існують технологічні та програмні бар'єри між окремими учасниками інформаційно-аналітичної діяльності. Наявні інформаційні бар'єри значно знижують ефективність інформаційно-аналітичного забезпечення державних органів України в цілому.

Основоположним принципом побудови інформаційних систем у сфері державної безпеки є системний підхід, відповідно до якого увага повинна бути зосереджена на всій сфері загалом, а не на частинах, взятих окремо, оскільки специфічні властивості об'єкта можуть бути оцінені тільки з позиції всієї системи. На практиці системний підхід ще не впроваджений, окремі задачі розглядаються ізольовано від загальної проблеми. Не напрацьована практика надання інтегрованої інформації ланці, яка управляє, для прийняття управлінських рішень. Вдосконалення управління державною безпекою слід розглядати як процес інтеграції інформаційних технологій і традиційних управлінських підходів [7, с. 79–80].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Підсумовуючи усе вищевикладене, можна дійти висновку, що проблеми корупційної злочинності й боротьби з нею відіграють істотну роль в межах сфери протидії злочинності загалом [10, с. 112].

Використання сучасних інформаційних технологій та баз і банків даних дозволяють значно підвищити ефективність діяльності у цій сфері, а саме підвищити «інтелектуальність» управління, оптимізувати планування, вдосконалити процеси ухвалення рішень, розширити інформаційну компетентність фахівців усіх рівнів.

Сучасний стан інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері протидії корупції не відповідає існуючим викликам, що постали перед суспільством. Необхідність гнучко реагувати на зміни в оперативній обстановці зумовлює доцільність перегляду системи інформаційно-аналітичного забезпечення державної безпеки в сфері корупційної злочинності.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія кібернетики / Відпов. ред. Глушков В.М. Т. 2 (М-Я). К. : Вид-во УРЕ, 1973. 576 с.

2. Єсімов С.С. Юридична природа інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції // ІТ право: Проблеми і перспективи розвитку в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://aphd.ua/publication-151/>.

3. Жалинский А.Э. Эффективность профилактики преступлений и криминологическая информация / А.Э. Жалинский, М.В. Костицкий. Львов : Атлас, 1980. 216 с.

4. Засць О.М. Імплементация методів аналітичної діяльності в діяльність органів правопорядку України в умовах інтегрування до Європейського співтовариства // Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції : збірник наукових статей за матеріалами доповідей Всеукраїнської науково-практичного семінару 23 березня 2018 року / упорядники А.В. Баб'як, В.В. Сенік, Т.В. Магеровська /. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 209 с.

5. Захарова В.І. Основи інформаційно-аналітичної діяльності / Захарова В.І., Філіпова В.Я. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 336 с.

6. Кибернетика и демократическое управление экономикой / Под общ. ред. к. э. н. А.В. Кравчука. К. : Центр социальных и трудовых исследований, 2017 г. 98 с.

7. Мишишин Н. Щодо інформаційно-аналітичного забезпечення протидії організованій злочинності та корупції правоохоронними органами України. / Н. Мишишин // Національний юридичний журнал: теорія та практика. 2015, с. 78–80. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.jurnalujuridic.in.ua/archive/2015/3/part_2/16.pdf.

8. Негодченко О.В. Завдання та функції штабів органів внутрішніх справ щодо інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ / О.В. Негодченко // Наук. вістник Херсон. держ. ун-ту. 2015. Вип. 3. Т 5. С. 31–35.

9. Нонік В.В. Формування інформаційно-аналітичного забезпечення протидії корупції в органах державної влади та місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / В.В. Нонік. // Інвестиції: практика та досвід: Аналіз. Прогнози. Коментар. 2018/2. № 18. С. 67–72. Режим доступу: http://investplan.com.ua/pdf/18_2018/15.pdf.

10. Політова А.С. Корупційна злочинність в Україні: стан і тенденції / А.С. Політова // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. Вип. 2. С. 152–162. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2016_2_17.

11. Про затвердження Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві: Наказ від 22.01.2016 № 39. / МВС України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0216-16/paran7#n7>.